SÖRMLANDSLÅTEN

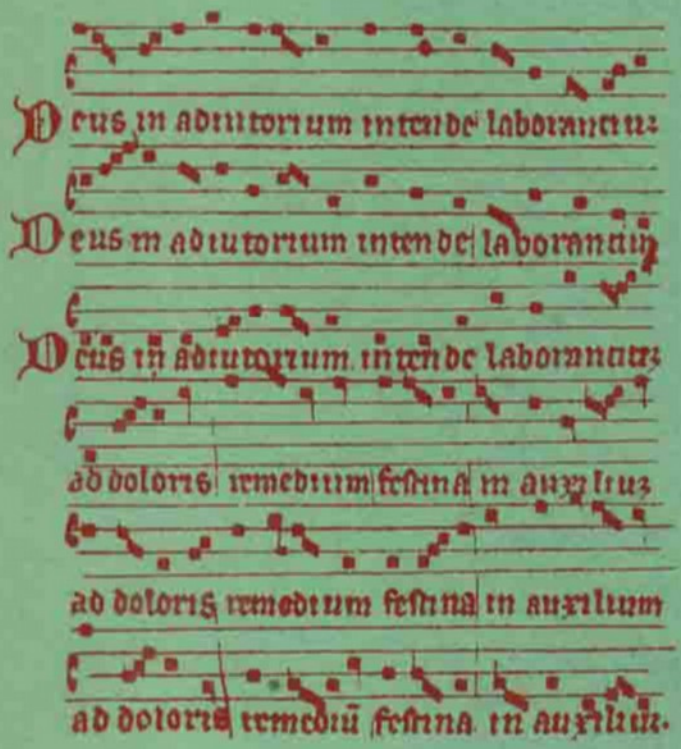

NR 1 1971

UR INNEHÅLLET:

TYSTBERGAVISAN
SVEN KJELLSTRÖMS TESTAMENTE
LÅTAR
LÅTAR
LÅTAR

LÅTNUMMER!

SÖDERMANLANDS SPELMANSFÖRBUND • SÖRMLÄNDSKA UNGDOMSRINGEN

I DETTA NUMMER FINNER DU:

2	INLEDNING	Arne Blomberg
3	TYSTBERGAVISAN	Gustaf Wetter
12	POLSKA efter KG Andersson, Aspö	
13	SVEN KJELLSTRÖMS TESTAMENTE	Nils Olsson
14	TVÅ LÅTAR	Nils Olsson
15	FOLKMUSIKENS SPELEMÄN	Lars Edvardsson
16	POLSKOR efter Ragnar Karlsson	
18	EN HÄLSNING FRÅN TRE VETERANER	Gustaf Wetter
19	NILS OLSSON OCH GULLIK FALK	Gustaf Wetter
20	KÄNT SPELMANSPAR PÅ SKIVA	Hugo Ljungström
21	RHEINLÄNDER	Sture Nilsson
22	BÄLGIADEN	
23	TRE SPELMÄN	Sture Nilsson
25	ADRESSLISTA	
26	MINNESLISTA	

Sörmlandslåten distribueras till medlemmarna i Södermanlands Spelmansförbund och Sörmländska Ungdomsringen. Utomstående kan göra en prenumeration på spelmansförbundets cirkulär (inklusive SÖRMLANDSLÅTEN) för ett år genom att sätta in kr 8:-- på postgiro 12 24 74, adress: Södermanlands Spelmansförbund, c/o Bo Classon, Södertälje. Skriv "Cirkulärprenumeration" på talongen.

Upplaga 1000 ex **Utkommer 3 gånger per år.**

Redaktör: Arne Blomberg, Holmfastvägen 8, 151 36 Södertälje

FÖDSLOVÅNDOR...

Till slut har du alltså fått ännu ett nummer av SÖRMLANDSLÅTEN i din hand. Födslovåndorna har varit stora men nu har alltså nedkomsten skett.

Detta nummers tema är LÅTAR och det bör alltså läsas med instrument i hand.

Sedan förra numret har en hel del hänt; Ungdomsringens distriktsstämma i Katrineholm med tillhörande samkväm, Spelmansförbundets årsmöte i Gnesta med många närvarande och hög stämning, Torekällbergsstämman för en gångs skuld i gott väder med mycket publik samt många goda spelmän och dansare, det kolossala Barn- och Ungdomstinget i Eskilstuna med hela 2000 deltagare från hela landet, den pånyttfödda Julitastämman samt ett antal mindre träffar.

Ungdomsringen och Spelmansförbundet har tillsammans arrangerat scenföreställningar i Stallarholmen, Södertälje, Järna och Oxelösund med musik, dans och sång från respektive orter. En turné som fortsätter i höst.

Spelmansförbundets hedersordförande Gustaf Wetter (ej helt okänd) har genom skickliga föräldrars försorg lyckats fira sin 70-årsdag på en lördag, närmare bestämt den 3/4. Bland mängden gratulanter återfanns givetvis även en stor mängd spelmän. Ett vårdträd spettades ner i den frusna gräsmattan, och som befarats upplevde trädet ej sommaren. Detta är en lycklig tilldragels ty det betyder att vi även i höst får anledning att fara till Gustaf och plantera träd, spela och trivas. Den gode Bo Eriksson i Mariefred har sålt trädet med exceptionell garanti: utbyte tills något exemplar tar sig.

Det fortsätter att blåsa vårvindar över den svenska folkmusiken och folkdansen. Många nya, unga medlemmar kommer till oss, allmänheten blir mer och mer intresserad och inte minst pressen har på senare tid visat ett kraftigt ökat intresse. Länstidningen i Södertälje går i spetsen med en rad synnerligen initierade artiklar under våren, samtliga signerade Christer Duke. Tiotalet helsidor på ett halvår visar tidningens positiva inställning.

Ett par saker föll bort vid redigeringen av det förra numret av SÖRMLANDSLÅTEN: En kommenterande inledning till Nils Olssons artikel om Gullik Falk bifogas i detta nummer. Vidare meddelas härmed att artikeln om Gustaf Ericsson var hämtad ur en äldre årgång av Sörmlandsbygden.

Nästa större sörmländska stämma är Eskilstunastämman i Parken den 22 augusti. Vik dagen, sommaren går fort.

Hälsningar

G. C

Tystbergavisan

Från skillingtryck till poplåt - några bidrag i parallellforskning av Gustaf Wetter.

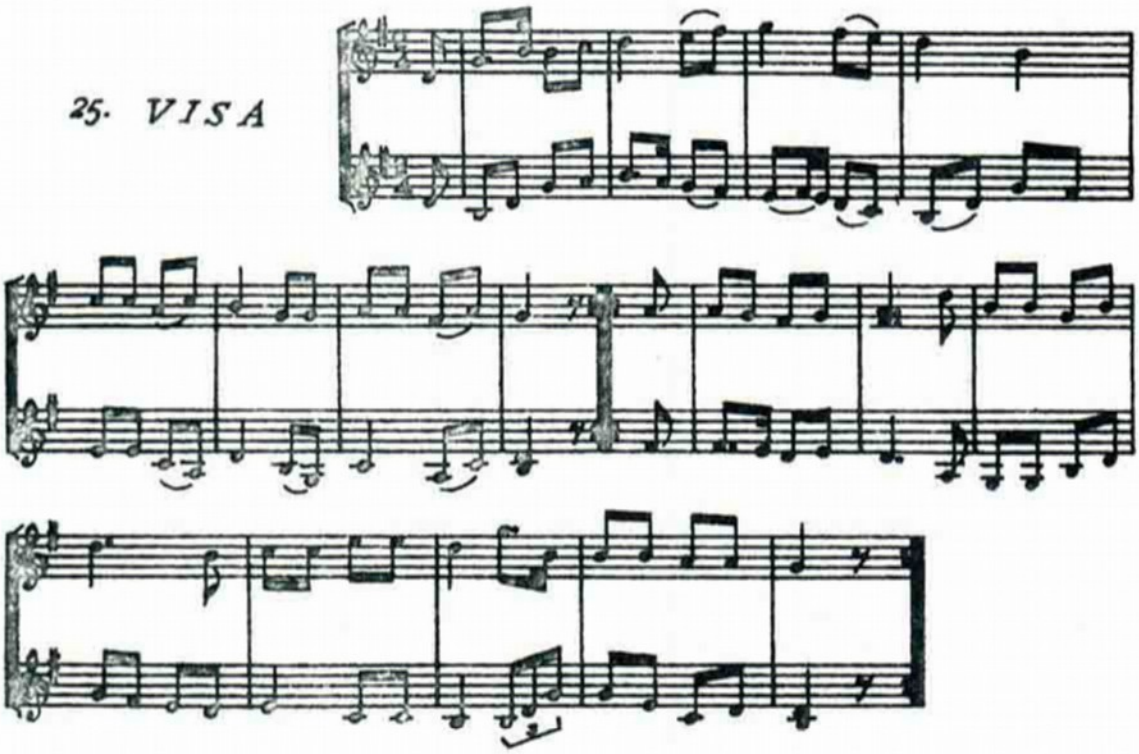

Ingen folklig visa har blivit mer spelad i Södermanland än den s.k. Tystbergavisan. Den upptecknades 1932 i Nils Dencker efter förre byggmästaren Axel Fredrik Bergström, Tystberga, och återfinns i Svenska Låtar, Södermanland, som nr 186.

Mest bekant för de sörmländska spelmännen är visan i den version som förekommer som nr 25 i "Sörmlandslåtar" (Sörmländska handlingar nr 12) i Olof Anderssons arrangemang för 2 fioler. I dessa två sörmlandsutgåvor är endast en strof av visan publicerad:

> Ja, lycklig är den ungdom, som slipper att tjäna
> utan får vara hemma hos sin far och mor.
> Men jag är bland dem, som själv fätt ta mig fram,
> Gu´ låte mig med äran få bära mitt namn.

Alla är ju underkunniga om att en folklig melodi ej är lokaliserad till en plats, en socken eller ett landskap. Så är särskilt fallet med de folkliga visorna, som sjungits på marknader som skillingtryck, som sedan avskrivits och sjungits i kök och pigkammare under uppsittarkvällar.

Jag har roat mig med att ta reda på några typiska paralleller till den s.k. Tystbergavisan, och det finns många.

Levin Christian Wiede (1804-1882)

var en stor upptecknare av vismelodier. Inte mindre än 353 melodier tecknade han upp, företrädesvis från Vikbolandet, på 1840- talet. Vår visa finns i två versioner, paralleller till Denckers upptecknin, som nr 192:1 och 192:2 i Dr Jan Lings licentiatavhandling Levin Christian Wiedes vissamling, en studie i 1800-talets folkliga vissång.

Nr 192:1

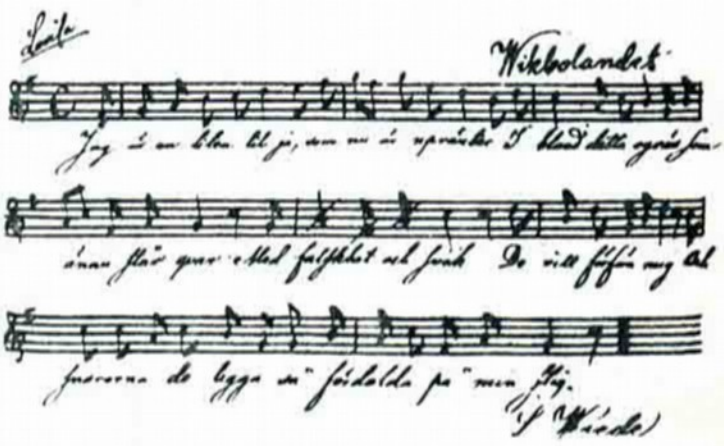

August Bondeson (1854-1906), till yrket läkare i Göteborg, var en framstående författare, folkminnes- och landsmålsforskare. Inte minst betydelsefull i hans intressanta produktion är hans Visbok, folkets visor sådana de leva och sjungas ännu i vår tid, sammanlagt 389 melodier (Stockholm 1903). Som nr 323 återfinner vi vår Tystbergavisa i den mest utförliga versionen. Jag bifogar alla nio verserna och har transponerat melodien från F- till G-dur. Visan har Bondeson från sin mest produktive sagesman, Adolf Olsson, född 1841 i Vallda församling, Halland. Denne hade varit sjöman i 18 år, men led skeppsbrott, varefter han övergav sjömansyrket. I nio år bodde han i Chicago. Inte mindre än 71 visor bidrog Adolf Olsson med. År 1900 tecknades visorna upp och då hade den farande orolige Adolf slagit sig till ro i sin födelsebygd som brevbärare och spelman.

323.

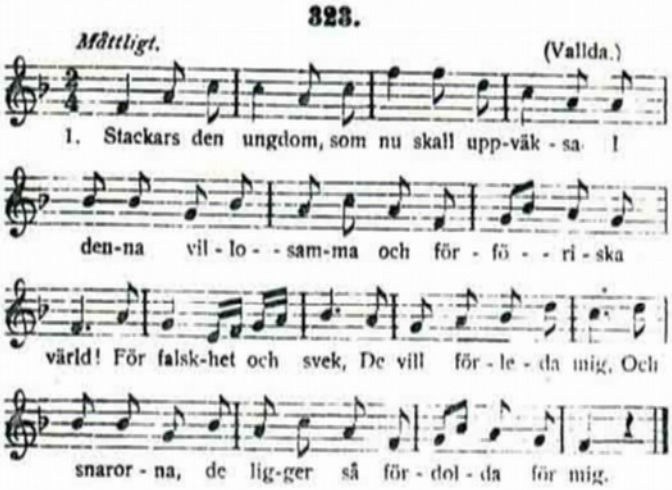

(Gammal handskrift från 1840-talet, meddelad af hemmansägaren Bengt August Johansson i Krågård, Vessige församling i Halland.)

1. Jag är lik en blomma, som i oskuld upprunnit,
Jag hafver ingen fader, jag hafver ingen mor.
Men jag är lik ett lam,
Som uppå vildan strand,
Som ute bland ulfvar skall söka mig fram.

2. Men lyckelig den ungdom, som slipper att tjäna,
Så den får vara hemma allt hos sin far och mor!
Men jag är ej bland dem,
Jag får väl ta mig fram.
Gud låte mig med äran kunna bära mitt namn!

3. Ja, stackars den ungdom, som nu skall uppväksa
I denna villosamma och förföriska värld!
Med falskhet och strid
De vill förleda mig,
Ty snarorna, de ligga så fördolda för mig.

4. Mitt bröd, det är utspridt så vida uti världen,
Men gud, han ge mig lycka att samla det ihop!
Ja, uti detta världens land
Får jag väl ta mig fram,
Blott jag får ärfva kronan på härrans högra hand.

5. Mig vill jag likna vid böljorna på hafvet,
Som drifvas till så många obekanta land.
Men om vi hinna fram
In till den sista strand,
Ja, om vi segla in i fridens sälla land.

6. Världen, hon synes mig så mörker och besvärlig,
Förty det är så mången, som omsorg har om mig.
Men det får bli därvid,
Jag sliter nog min tid,
Min lott, han är så ringa, det får jag kännas vid.

7. Folket, det hafver mig så mycket på sin tunga,
Jag tycker, det är nog, att man sörjer, hvar för sig.
Ja sörj du för dig,
Jag sörjer nog för mig!
Tänk efter, hvar och en kan ha nog utaf sig!

8. Ja, denna lilla visa har Sjungaren uppsatt
Blott för den ungdom, som fattig är som han.
Ty han vet, han ej får va
Förutan långt förtal,
Här är så svårt att genomvandra denna jämmerdal.

9. Tänk efter dessa rader, som enfaldigt är uppskrifna!
Kanhända du har genomvandrat denna jämmerdal.
Men tag härran till hjälp,
Det varnar jag dig,
Det kostar intet gud att en fattig göra rik!

(Dicktat och uppsatt af Sjungaren Anders Magnus Andersson.)

En ovanligt energisk och framstående låtuppteckna-re var folkskollärare August Fredin, son till den gotländske storspelmannen "Florsen i Burs", alias Nils Mårtensson Fredin (1823-1907). August var född 1853, folkskollärare i Linde på Gotland 1874-1902, sedermera folkskollärare och kantor i Loftahammar, Småland, där han dog över 90 år gammal. Jag har själv hört denne märklige man skildra gotländsk folkmusik i ord och toner och det var en upplevelse. I Småland tecknade den duktige karlen upp 250 melodier, men hans viktigaste arbete är den stora samlingen Gotlandstoner på sammanlagt 727 melodier. Som nr 31 finner vi vår Tystbergavisa i följande version:

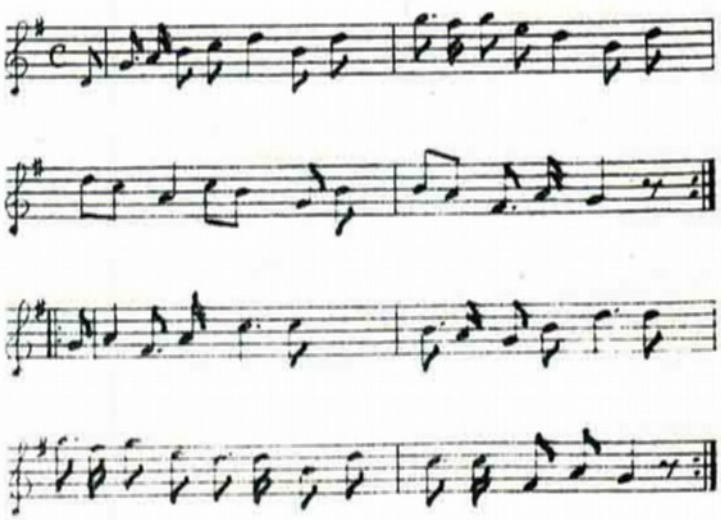

LIVETS SORG OCK GLÄDJE

Efter Elisabet Olofsdotter, Flors i Burs.

1. Jag är en liten lilja så nyligen upprunnen
ibland de ogräs, som ännu stå kvar.
Ja falskhet och svek
de vill förföra mig
ock snarorna de äro så fördolda på min stig.

2. Ja lycklig är den ungdom, som slipper att tjäna
ock får vara hemma hos sin hulda far ock mor.
Jag är ej bland dem,
jag får väl ta mig fram,
blott att jag med äran kan bära mitt namn.

3. Folken de hava mig så mycket på sin tunga.
Jag tycker, det är nog att var en sörjer blott för sig.
Jag sörjer blott för mig,
det räcker nog väl till.
Sedan få de leva uti världen som de vill.

4. Dig vill jag likna vid böljorna på havet,
som drivas utav vinden till obekanta land.
Ock när de hunnit fram
intill den sista strand,
ack låtom oss få fara med till livets sälla land!

5. Denna lilla visa den har jag själver diktat
blott för en ungdom, som fattig är som jag.
Ja, vem får här
vara utan förtal?
Det är så svårt att leva uppå denna sorgedal.

Av de fem stroferna är nr 2 = Bond 2, 3 = Bond 7, 4 = Bond 5 och 5 = Bond 7 med några smärre avvikelser.

Professor Vilhelm Carlheim-Gyllenskiöld f. 1859, uppteckna de ett stort antal visor, vallåtar och locktoner från Vireda i Småland omkring år 1880. De flesta kan man ta del av i Svenska Landsmål VII:7, där vi som nr 47 återfinner Tystbergavisan. De tre stroferna känner vi igen både från Bondeson och Fredin. Uppteckningen är från Östergötland och är gjord i en mera sångbar version än någon annan jag känner till.

47. Jag är en liten lilja.

Ifrån Östergötland; meddelad af dr R. Gyllencreutz.

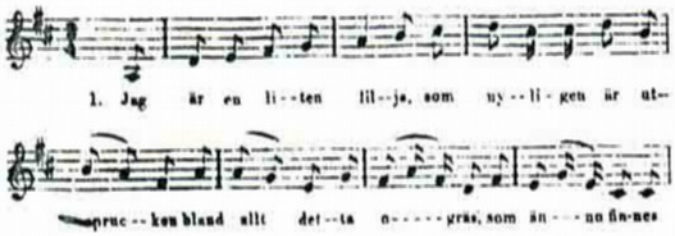

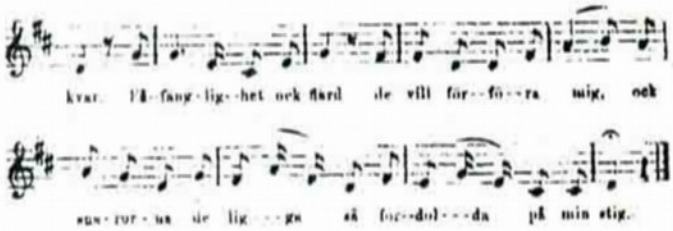

2. Ock lycklig är den flicka, som slipper till att tjäna
ock som får vara hemma hos sin goda far ock mor.
Den lotten blef ej min,
jag får nu ta mig fram,
Gud låte mig med äran få bära mitt namn.

3. Men visorna de föra mig så mycket på sin tunga,
Gud gifve att i världen hvaren fick sörja blott för sig.
Jag sörjer blott för mig,
det räcker mig nog till,
ock sedan får jag lefva i världen som jag vill.

När det gäller paralleller till svenska visor, lönar det alltid mödan att ge sig i väg österut och penetrera den finländska folkmusikskatten. Professor Otto Anderssons jättearbete är något unikt i sin lärdom och mångfald och hans uppteckningsarbete omfattar de senaste 70 åren.

Rektor Ernst Lagus hade redan 1887 som ledare för Svenska Litteratursällskapets folkloristiska insamlingsarbete uppteckna t folkvisor, melodier och lekar, företrädesvis från Nyland längst österut i svenskbygderna vid Finska viken. I hans Nyländska folkvisor återfinner vi vår visa som nr 102. Den är uppteckna d från Helsinge i Lappträsk, som ligger strax norr om Lovisa, staden med stor procent svensktalande befolkning. Jag återger hela visan med dess sex verser. Både melodien och texten är intressanta som paralleller till alla hittills nämnda uppteckningar.

102.

Helsinge, Lappträsk, Ö. N.

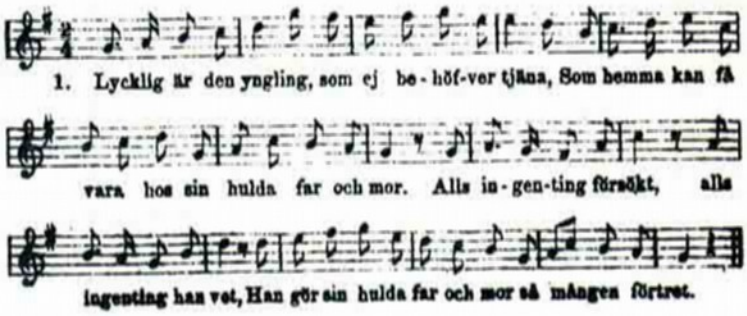

2. Äpplet det växer så högt och så härligt,
Och när det blifver moget, så faller det till jord.
Så har det gått med mig, så går det ock med dig,
Så går det med oss alla, till världens sista tid.

3. Folket det hafver så mycket på sin tunga,
Det vore långt bättre att sörja hvar för sig.
Jag sörjer ej för er, jag själf har fått min del,
Min lott har varit ringa, den jag fått kännas vid.

4. Alla mina dagar ha varit mig så svåra,
Altsedan jag afsked af lilla vännen tog
Det får nu väl gå, lik vattnet i en å,
Lik tårarna ha runnit på mina kinder sma.

5. Om alla de tårarna vore på ett ställe,
Som jag under denna tiden hafver fält!
Men jag är ett litet lam på främmande strand,
Bland de rytande ulfvar, som locka mig fram.

6. Och mig så vill jag likna vid vågorna på hafvet,
Som drifvas af vinden till obekanta land,
Men när jag hunnit fram till den sista strand,
Gud låte mig med äran få bära mitt namn.

I det väldiga samlingsverket Svenska låtar, det största i sitt slag i världen, finns varianter till nästan alla visor och låtar. Det gäller bara att hitta dem. Olof Andersson sysslade ända till sin ålders höst med sitt Variantregister för Svenska Låtar och i detta hänvisar han i fråga om vår visa till Jämtland nr 247 och Dalarne 1490.

Den först nämnda låten är en brudmarsch efter Johan Olofsson Munter, Mattmar (1844-1917), uppteckad av musikdirektör Axel Boberg, Malmö. Munter Johan hade spelat på omkring 200 bröllop och hade 1905 anställning som spelman på Skansen. Enligt min gode vän Eric Nilsson, Mattmar, 76 år gammal, men fortfarande vital och oöverträffad som svensk spelman på klarinett, var Munter Johan en av Jämtlands största spelmän, som genom sina många lärjungar förde spelmansarvet vidare. Eric Nilsson spelar en nästan autentiskt lika lydande gånglåt, som han uppger vara från Frösön. Det stämmer ju bra in med anmärkningarna till Munter Johans brudmarsch, som följer här:

Svenska Låtar, Dalarne 1490, är en gammal brudmarsch efter Amus Olof Jönsson (1832-1912), Sollerön, uppteckad 1907 av Nils Andersson. Av de två brudmarscherna, paralleller till vår Tystbergavisa, tycker jag att Sollerömarschen är minst avvikande från Denckers uppteckning.

1490. GAMMAL BRUDMARSCH

"och strax kom där en duva fram"

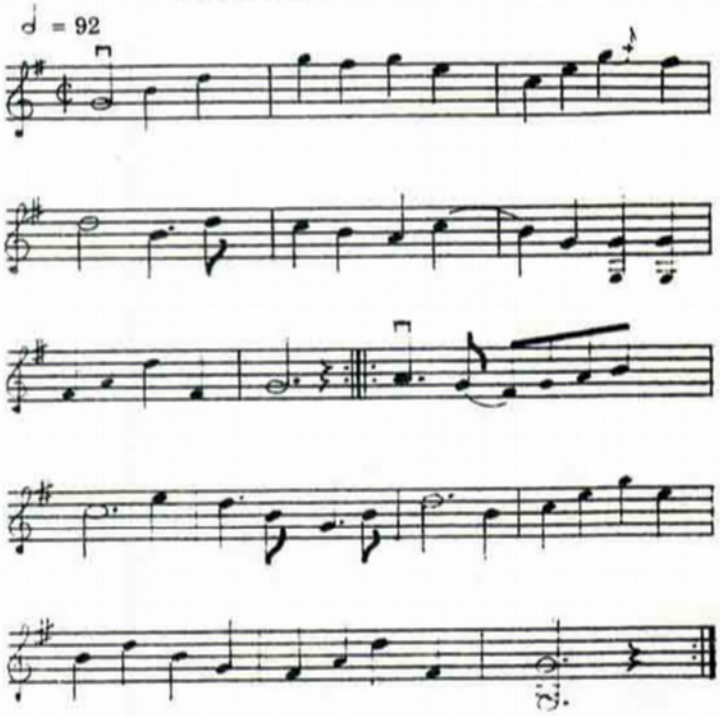

Karl-Erik Forslund (1872-1941) har i sitt jätteverk "Med Dalälven från källorna till havet" givit alla, som är intresserade av folkkultur, hembygds- och naturskydd, en storslagen landskapsbeskrivning. Verket är nu synnerligen svårt att få tag i. Det gavs ut i flera separata böcker eller häften, som behandlar olika socknar. En del av dessa häften kostar nu på bokauktioner mycket pengar. Tack vare en förutseende styrelse äger vårt förbund hela det väldiga verket komplett, inbundet i tio ovan-

247. BRUDMARSCH

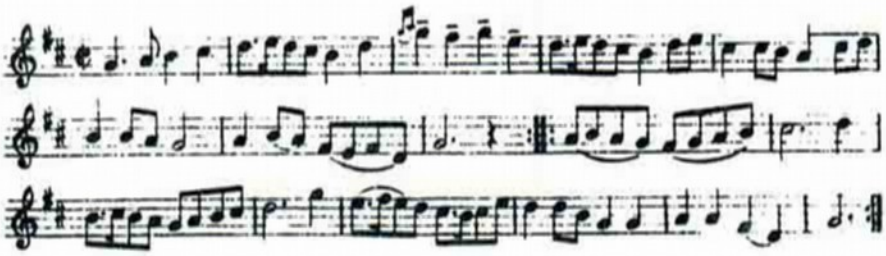

Munter Johan hade hört marschen spelas av tvänne spelmän från Frösön.

ligt vackra band. Det är mig en kär läsning. Låtbeståndet är mycket rikt och är mycket svårt att överblicka. Jag har lyckats snoka reda på två paralleller till vår visa. Den första finns i del II, bok 4, och är från Äppelbo socken. "De hålla styvt på det gamla, de ha kvar möbler och bohag, tennstop och dräktplagg men i synnerhet sägner, låtar och visor. Här finns mycken lust för sång och musik," skriver Forslund. 52 låtar har författaren samlat från denna socken, bland dessa en parallell till vår visa. Texten känner vi igen. Ännu en vers har uppteckats efter två andra sagesmän i socknen:

Äpplet det växer så högt upp i toppen,
och när det blir moget, så faller det ned.
Så går det för mig, så går det för dig,
så går det för oss alla på livets sista stig.

Jämför den finländska visan Lagus, vers 2! Musiken har blivit en glad gånglåt med typiska slutfall som i många andra Dala-låtar och av den enkla vismelodien är det inte mycket kvar.

10. GÅNGLÅT. EFTER VIFORS ERIK LARSSON UPPTECKN. AV JOHANNES SKOGLUND 1924.

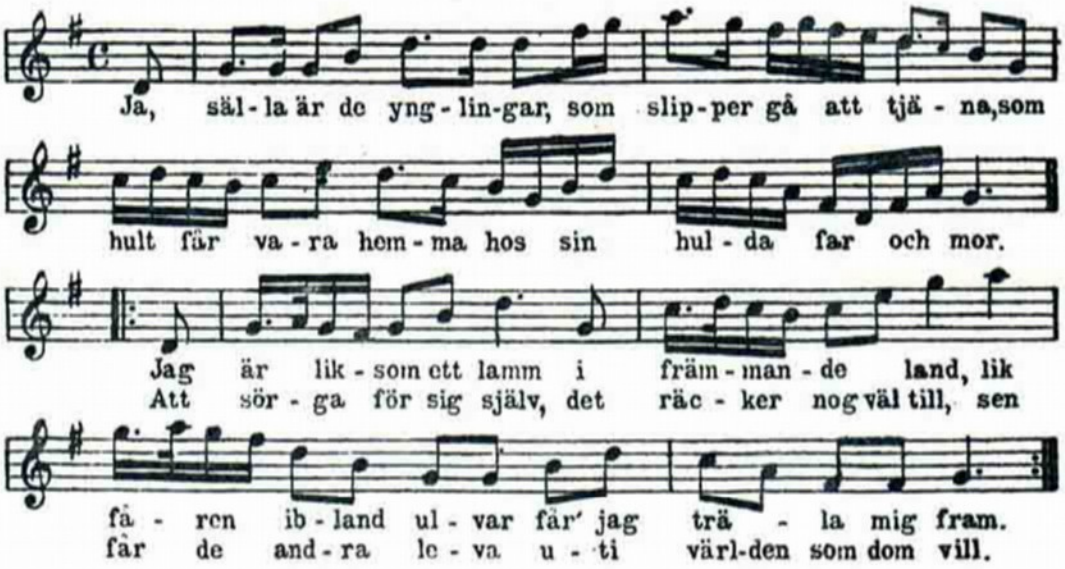

Del II, bok 6, handlar om Järna. 50 melodier är uppteckade från den socknen; av dessa 24 gamla visor, ballader, skämtvisor, kärleksvisor och sorgevisor. Att de sistnämnda går i moll är ju förståeligt. Forslund hade bland sina sagesmän en gumma med verklig sångkultur: Pollack Stina Jansdotter. Efter henne tecknade han upp följande vackra "höga visa", för att använda författarens terminologi.

48. VISA. EFTER POLLACK STINA JANSDOTTER. K. E. F. 1919.

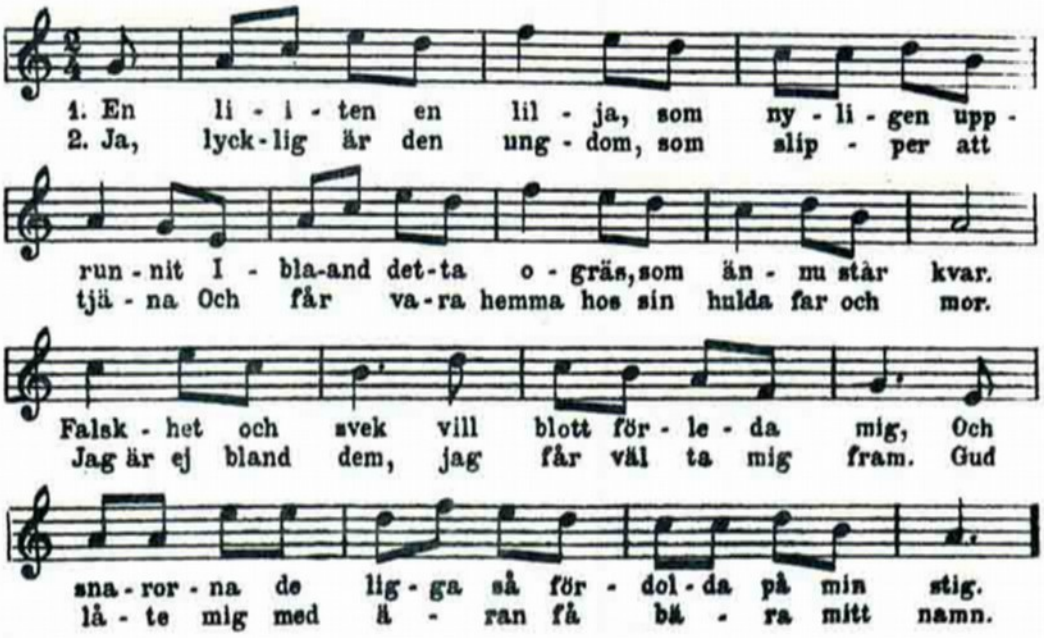

3. Folket de hava mig så mycket på sin tunga. Jag tycker det är nog att man sörjer var för sig. Jag sörjer blott för mig, det räcker nog väl till. Men sällan får jag leva här i världen som jag vill.

Texten känner vi igen, men melodien har ju inte ett dugg med någon av de ursprungliga uppteckningarna att göra.

För jämförelse med Bergströms Tystbergavisa har Du här låten transponerad till g-moll. Spela den och se och döm själv, vart vi har kommit: texten är kvar, men melodien har blivit en helt annan.

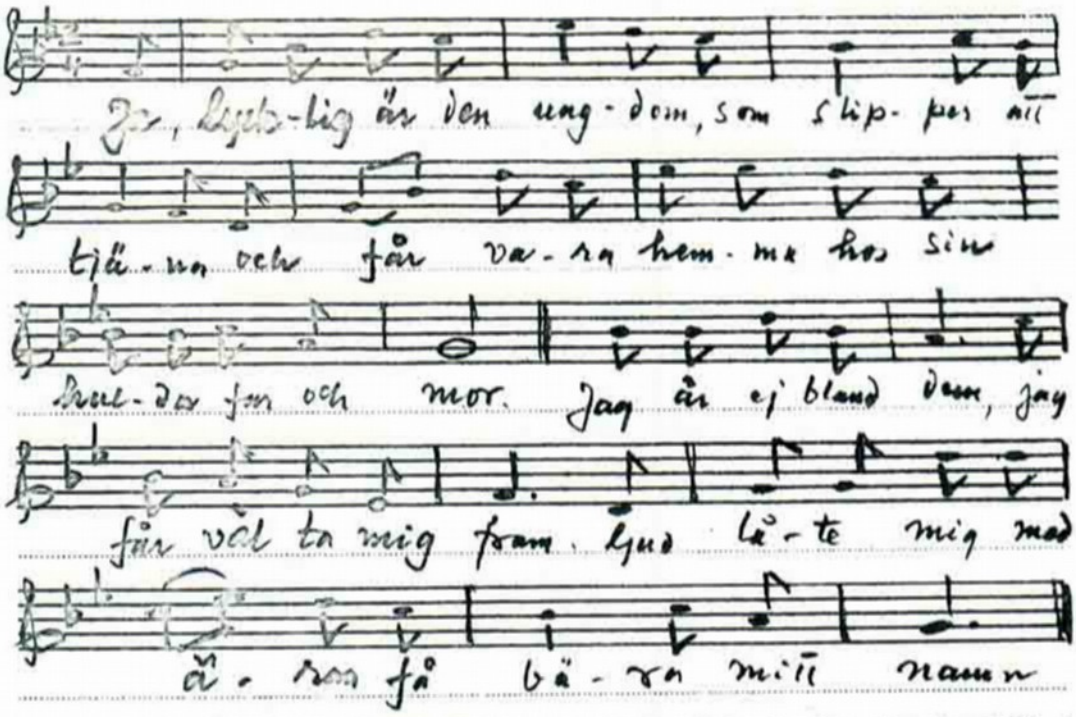

Sannerligen en vacker melodi! Den rekommenderas varmt till alla mina spelmansvänner! I Sörmland är Tystbergavisan ljus och durbetonad, i Järna i Dalarne en dyster sorgevisa i moll.

Melodien till vår kära Tystbergavisa måtte väcka till liv spirande poetiska anlag. Jag har två talande vackra bevis för mitt påstående. Spelmän brukar ju roa sig med att komponera melodier till en text, som de tycker om. Här är förhållandet det motsatta: en dikt har kommit till på grundval av en älskad melodi. Och det är två medlemmar i vårt förbund, som har diktat följande två vackra visor, som jag med glädje bifogar som komplement till den ursprungliga skillingtrycksvisan. Författarna är Hjalmar Gustafsson, Vingåker, och Elisabeth Lindbom, Drejargatan 1, Stockholm.

Hjalmar Gustafsson var son till Albert Gustafsson-Wall (1866-1944), en färgstark Vingåkersspelman, lärjunge till K. Aug. Lindblom och Aug. Widmark. Själv hade Albert Gustafsson många lärjungar och har betytt mycket för den sörmländska folkmusiken. I musikaliska ting undervisade han givetvis också sina barn och gjorde ett uppmärksammat framträdande med en kvintett, bestående av honom själv och fyra barn, på den stora spelmansstämman hos Prins Wilhelm på Stenhammar 1935. Hjalmar Gustafsson (1903-1970) var en musikaliskt mångfrestande man, ledare för blåsorkestrarna i Högsjö, Rejmyra och Vingåker, aktiv medlem i Vingåkers orkesterförening, men framför allt spelman med individuell läggning. Våren 1969 bevistade han en övning i Katrineholms spelmanslag och överlämnade då till mig följande Sörmlandsvisa, en vacker hyllning till hembygden. Uppslaget till sin dikt hade han fått på en spelmansstämma på Julita Skans, då 100 spelmän spelade Tystbergavisan för 6000 personer. Kom sedan och säg, att inte allspelet är berättigat, då en stor skara spelmän är samlade för offentligt framträdande!

"Jag ser den stora spelmansskaran framför mig än idag. De stod framför Bäckstugan i sina granna dräkter. De spelade i pianissimo, men jag ska tala om för Dig, att det hördes rent och klart som ett väldigt brus från kyrktorget. Det var det vackraste jag både sett och hört," sade Hjalmar Gustafsson och strök en tår ur ögonvrån.

SÖRMLANDSVISAN

Text: Hj. Gustafson

Musik: Bergström

1. En sång till Dig, o Sörmland,
vårt barndomens rike.
Sången som skall ljuda
av kärlek och av tro.
Av alla fagra nejder
Du söker Din like.
Landet på vår jord,
där jag bygga vill och bo.
I sommarsolens sken
och fåglars alla ljud,
Du ligger som en pärla
i fager sommarskrud.

2. Med Dina fält och skogar,
Du är som en hägring,
skönaste av alla
Du alltid för oss står.
I vördnadsfull beundran
vi skådar Din fägring.
Landet är vår hembygd,
Din skönhet ej förgår.
I sommarsolens sken ....

3. Vi priser Dig Gud Fader
för allt vad Du giver
För all rikedom,
som vi tager ur Din hand.
Men högst av allt i livet
det ändå förbliver
hembygd som vi älskar
vårt Södermanland.
I sommarsolens sken ....

Elisabeth Lindbom var syster till Gerhard och Bernhard Engman och fru Vivan Granhammar, alla födda i Engmanstorp i Floda socken. Elisabeth älskade, liksom sina syskon och givetvis även svågern Ernst Granhammar, vår svenska folkmusik och var en trägen gäst på Stockholms Spelmansgilles månadsträffar och så ofta hon kunde på vårt förbunds stämmor. Hon var mycket musikalisk och lyhörd för den sörmländska folktonen. Det kan jag intyga, ty jag har många bevis på det. 1967 tecknade jag upp en polska, som hon trallade med stor säkerhet för mig. Låten kallade hon Morfars polska. Hon hade den efter sin morfar, Anders Person, Gnallen, Sköldinge.

Det är stämning över Elisabeth Lindboms Tystbergavisa. Den leder tanken till hennes barndoms bygd, "där var tuva är mig kär". Och klockorna, som klämtar i Floda kyrka, har jag många gånger lyssnat till och då nynnar jag för mig själv, i vilket sällskap jag än är, Elisabeths visa och orden, som jag kan utantill. Jag önskar att de här versraderna må bli varje läsares egendom. Det finns ett bra sätt, på vilket Ni kan uppfylla denna min önskan: lär Er den utantill! Så här låter den:

Så väl jag känner vägen, jag gick ibland om våren,
i min barndoms dagar, där var tuva är mig kär.
Fast länge sedan minns jag dock tacksamt genom åren
rösten, som mig lärde: "Se till mig som liten är!"
Så lätt i sinn jag går
och livet mening får
en vacker söndagsmorgon, när vintern blir till vår.
Hör lärkan slår sin drill
för den som lyssna vill
och klockorna de klämta i kyrkan strax intill

Nu finns icke Elisabeth Lindbom mer. Innan vintern var till ända avled hon och begravdes på Norra kyrkogården i Stockholm den 25 februari. Arne Blomberg spelade Tystbergavisan på sin fiol och läste upp den vackra texten som en sista hälsning från de sörmländska spelmännen och barndomsbygden i Floda.

Tystbergavisan har spelats vid spelmansstämmor och träffar, på dansbanor och i kyrkan, vid bröllop och begravningar. Den passar i alla sammanhang. Vanligtvis spelas den i Olof Anderssons arrangemang. Ska den spelas vid den sista färden, är den lämplig som avslutning: en begravning ska sluta i dur. Så skedde vid spelmansvännen Sigfrid Hellbergs jordafärd den 22.4.1966, då Axel Myrman och hans spelmanskamrater spelade visan i sättning för tre fioler och altfiol.

Visan spelades också vid Prins Wilhelms jordafärd 1965 under kransnedläggningen. Det var en värdig och durbetonad avslutning på Sörmlands-hertigens sista färd.

Från Nils Olsson har jag fått ett notblad med följande kommentarer:

"Sänder härmed en variant av Tystbergavisan. Det troligaste är nog att Jon Åberg lärt sig låten uppe i Jämtland, där det finns en variant av densamma. Åberg var även kreatursh andlare på sin tid och vistades nog mest i Jämtland på sina uppköpsresor.

Ante Tjärnblom i Gårdtjärn lärde sig spela av Åberg. Petter Blomberg lärde i sin tur spela av Tjärnblom. Det berättades i Gårdtjärn, att Tjärnblom varje kväll, oavsett hur vädret var, gick ut på bron, barhuvad, och så spelade han denna låt och sedan gick han in och lade sig för natten. Byborna som hörde honom sade då: Nu ha en Ante spelat kvällsböna. Eller också: Nu ha en Ante spelat gonatt-låten."

Brudlåt efter Jon Åberg, Gårdtjärn, Sättna, 1730-1820.
Spelad av Israel Petter Blomberg. Uppt.: Nils Olsson.

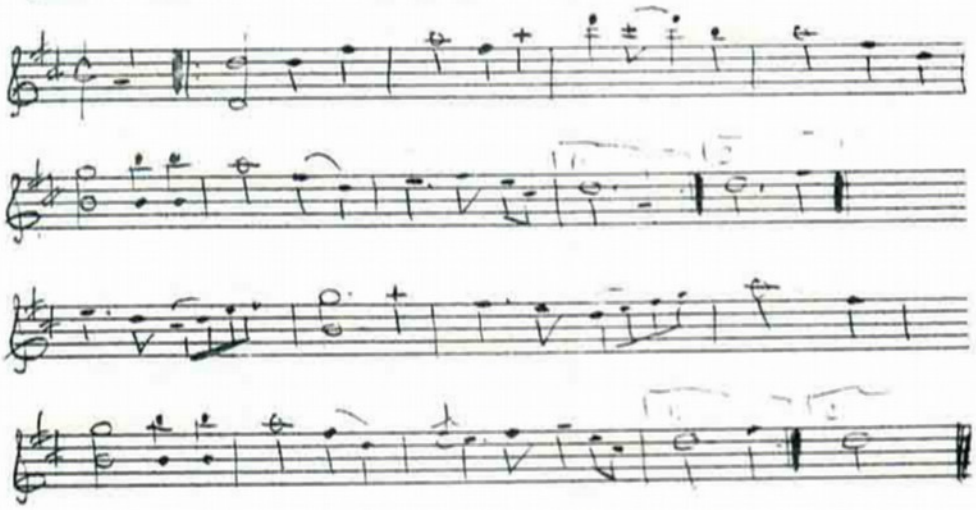

Åberg har troligen lärt sig låten i Jämtland, där han ofta befann sig som kreatursuppköpare. Han var även känd på sin tid som storspelman i Gårdtjärn och trakterna däromkring.

På de yttersta av dessa dagar, närmare bestämt 1968, har på Ehrlingförlagen utkommit en schlager, Mälarökyrka, med text och musik av Sven Lindahl, en bekant person från TV. Den finns inspelad på grammofonskiva med Lenne Broberg och Mats Olssons kör och orkester och har hamnat på SVENSKTOPPEN, vilket lär vara något mycket fint, anser somliga. Andra tar det som ett bevis för svenska folkets dåliga smak och minimala musikkultur.

Musiken till denna schlager låter som en dålig bearbetning av vår Tystbergavisa. Vissa takter verkar direkt plagiat.

MÄLARÖKYRKA

Text & musik: SVEN LINDAHL

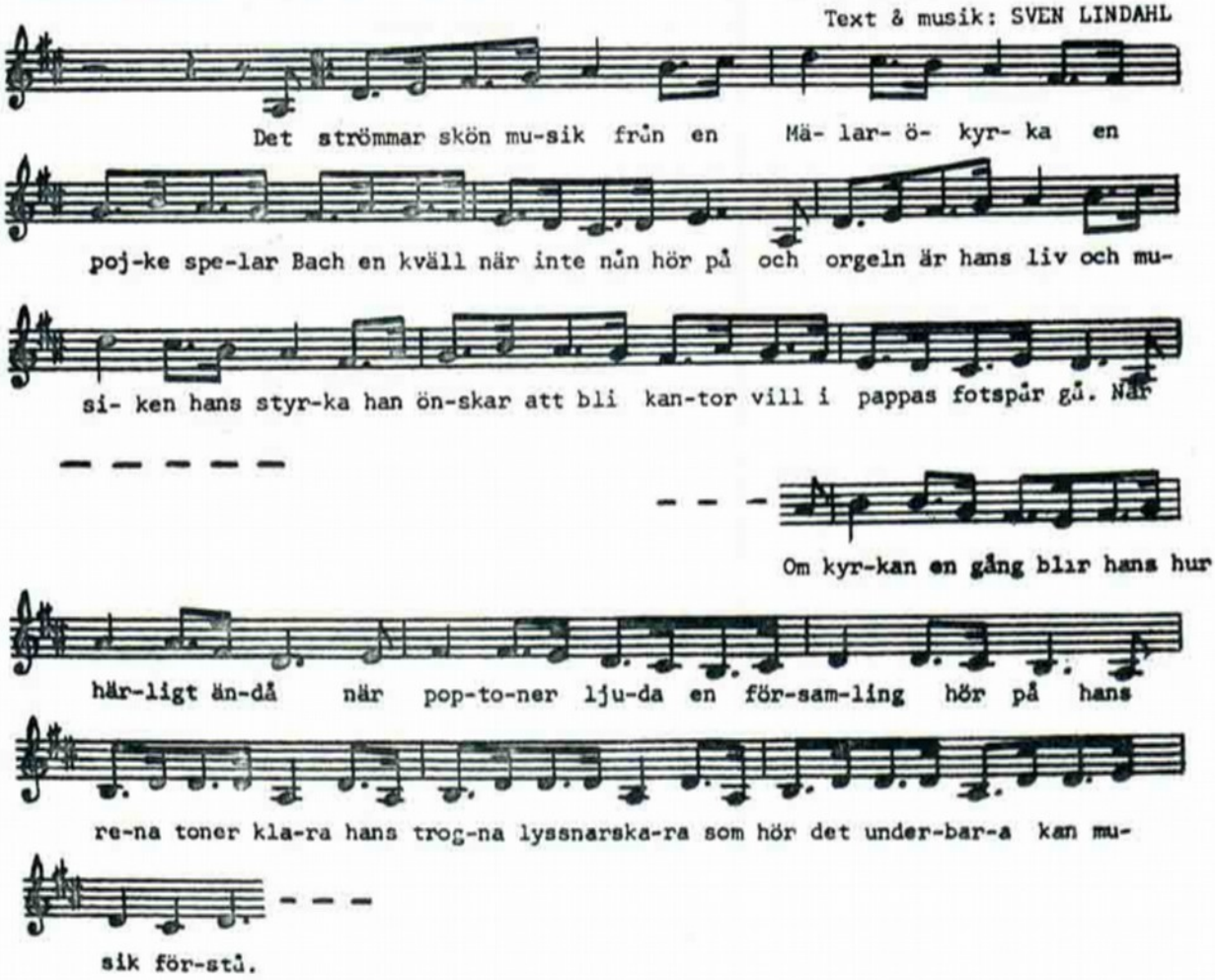

Takterna 1-2, 5-6 känner vi igen. Nr 3-4, 7-8 är absolut en försämring av originalet. Sedan dessa åtta takter upprepats två gånger, kommer en fortsättning, som många anser stilvidrig. Och så slutar visan som den börjat. Detta om musiken.

Texten handlar om en yngling, som spelar en Bach-fuga på kyrkans orgel, "när alla mänskor sover i gård och i stuga". Ynglingen vill bli kantor som fadern. Efter Bach spelar han det bästa som han vet: en Beatles. "De få ackord han kan blir musik i hans kyrka", står det. Men en som är kapabel att spela en Bach-fuga, måste väl kunna ganska många ackord! Hur det nu är med det, drömmer ynglingen om att bli kantor, körledare och orgelspelare. "Då börjar han med Beatles och slutar med fuga, och alla ska då tycka båda lika vackra är". Jag tillåter mig tvivla. Beatles och Bachs fugor är två olika sorters musik, ej jämförbara. De är inkommensurabla storheter. Båda är lika vackra! Det är en smaksak. Men en sak är viss: Bachs musik är tidlös, likaså den enkla folkvisan. Och hur bra Mälarö kyrka än må vara, är jag viss om att om några år är det diktverket och tonstycket glömt, men Bach kommer att spelas i kyrkorna, liksom Tystbergavisan i sin enkla folkliga ton, vilken version eller parallell spelmän och sångare än må välja.

Copyright: Södermanlands Spelmansförbund

NYTT SPELMANSLAG

Vi hälsar landskapets yngsta lag, Botkyrka Spelmanslag, välkommet i den sörmländska folkmusikgemenskapen.

Den tredje söndagen i varje månad träffas ett tjugotal spelmän från hela Södertörn i Trädgårdstorpet i Tullinge för att spela, dricka kaffe och trivas.

Träffarna börjar kl 13.00 och kontakta gärna Lennart Stenbäck eller Georg Malmkvist, om Du vill veta mer.

HÖRT I SÖRMLAND

Vi hade spelat vid Julita skans en gång på 50-talet. Så skulle vi, cirka fem spelmän, uppsöka en matservering. Då vi närmade oss byggningen släpade två kvinnor utanför denna på en stor trälåda. En av kvinnorna säger högt till en numera avliden spelman, som gick före oss andra: "Kom och hjälp till här och visa att ni är en karl!" Han gav mig sin fiollåda och så svarade han:"Hjälper er med lådan gör jag gärna, men visa att jag är en karl tycker jag inte är passande!"

S N Tre Rosor

Hvem är ej så god, som en Bonde på Rekarne?

Sedan äldre tider hafva Rekarne-borna varit af sina närmaste grannar hållna för kaksar och öfversittare, så att man nog ofta får höra en Wingåkrare, Åkersbo o.s.v., utgjuta s i t t skryt i ofvanstående utrop. De mäst egna sockenfolk i häraderna äro de i Öija och Näshulta församlingar, båda äfven med gammaldags drägter, hvar s:n för sig. Rekarnes forna förhållande till öfr. Södermanl., då Sorunda och Wingåker undantagas, torde tiden för alltid bortgrumlat. Genom fortsatta, noggranna forskningar vinnes likväl alltid n å g o t helst der - intet är gjort.

(R Dybeck: Runa 1850)

SPRÅK

Härförleden hörde jag ett radioprogram från Norge. Man skulle spela "Ouvertyren till De Smilende Konerna fra Windsor". På svenska "Ouvertyren till Muntra Fruarna i Windsor".

Så undrade jag, vet vi att danskarna säger:

knallert = moped
snorketrä = rökpipa

eller skåningarna:

tocke = tupp
pogga = groda

eller stockholmskillarna:

stasshuse = stadshuset
jugårn = Djurgården

S N Tre Rosor

POLSKA efter Karl Gustaf Andersson, Aspö

Uppt.: Olof Andersson
Arr.: Allan Ljungdahl

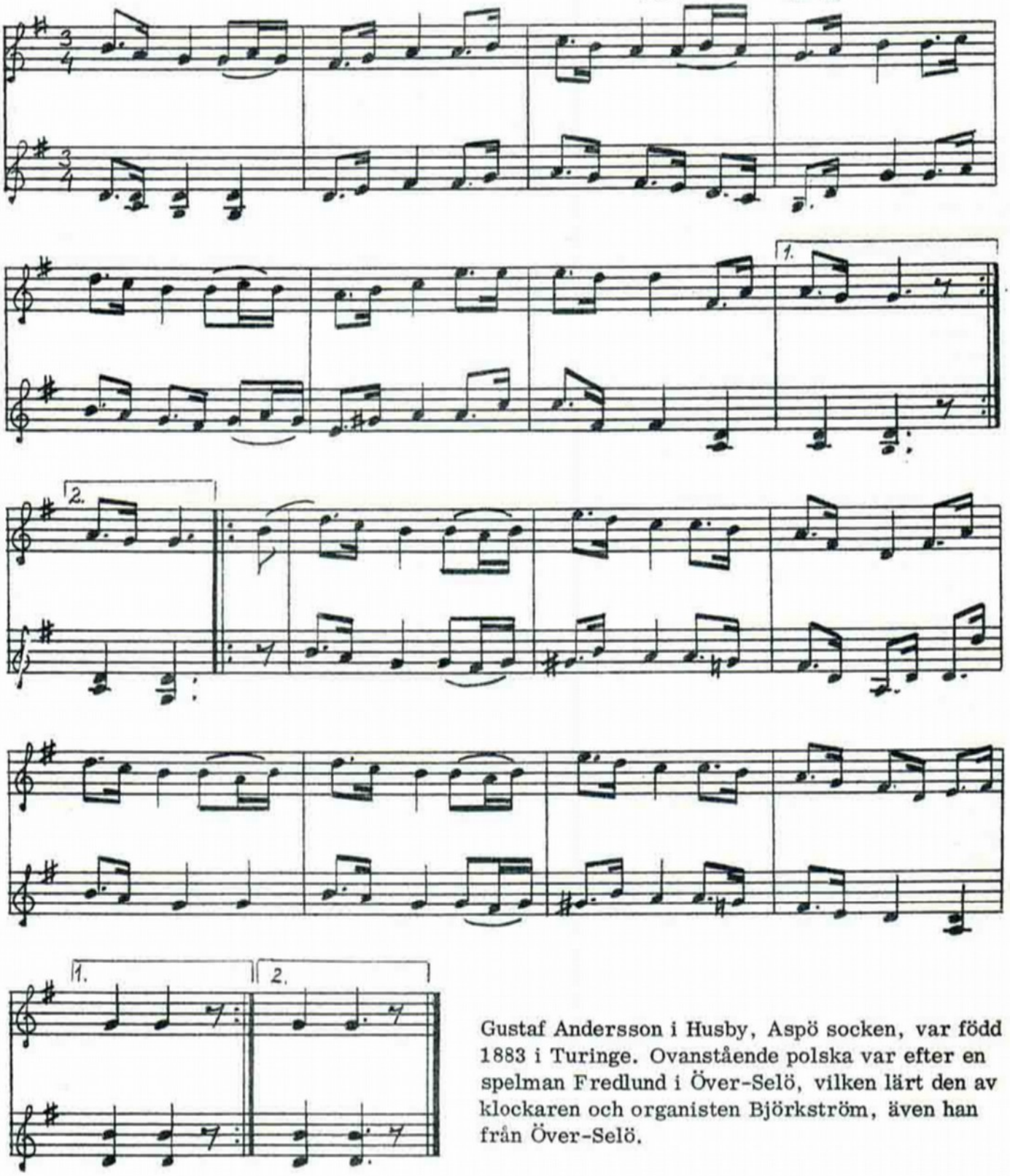

Gustaf Andersson i Husby, Aspö socken, var född 1883 i Turinge. Ovanstående polska var efter en spelman Fredlund i Över-Selö, vilken lärt den av klockaren och organisten Björkström, även han från Över-Selö.

Sven Kjellströms Testamente

Hur förvaltar många av våra spelmän i vårt avlånga land det folkmusikaliska arvet efter våra fäder och förfäder? Den frågan kan man med fog ställa sig, men att få något rejält svar på den kan man nog inte hoppas på.

En del spelmän vill vid uppspelningar inför publik visa hur duktiga de är och spelar de gamla polskorna i svindlande fart, lagom att ställa upp i en 100-meters sprintertävling eller en motocross-tävling, men absolut inte till att dansa polska efter.

Betecknande för detta är en episod från 1930-talet. Undertecknad var då tillsammans med en okänd brödratrio här i Medelpad. De spelade sina låtar med en ohygglig fart och när jag sade till dem, att det inte gick att dansa efter deras musik, svarade de: "Det är ingen som dansar de här polskorna nu, så det gör detsamma hur vi spelar." Man får väl säga, att det är höjden av stilvidrighet att komma med sådana yttranden.

Under 1940-talet stod undertecknad i förbindelse med professor Sven Kjellström per brev och vi avhandlade rätt mycket på det här området under den tiden. Sven Kjellström skrev bland annat i ett brev några rader, som jag betraktar som ett testamente, inte bara för mig utan även för landets övriga spelmän. Det är värt att ta del av för alla spelmän.

Sven Kjellströms Testamente

Man bör betänka, att polskan har blivit en ursvensk musikform, som icke längre dansas, men bör, liksom menuetten ifrån en svunnen tid, framföras i det tempo som betingades av dansen för att komma till sin fulla rätt.

Ja, det var under 1940-talet, då polskedansen låg i lägervall och så att säga i dödsryckningarna, som dessa uttalanden gjordes och det var i sista minuten som en stor del av polskorna räddades undan förgängelsen. Jag kan nämna en del av dem som räddades här i Medelpad: Senpolska, Slängpolska, Bakmäs, Snurrbocken, Gammal vänster, Kring-polska, Gammel-bosk. Men stigpolska och nigpolska har det inte lyckats att få tag på någon som kan. Man bara får höra talas om att den funnits.

I Dalarna har Johan Larsson i Gagnef och Ingvar Norman utfört ett intensivt arbete med att plocka ihop resterna av den äldre danskulturen och de har lyckats bärga in en hel del polskedanser, som annars skulle ha varit dömda till förintelse.

När på 1880-talet de nationella vågorna gick mycket höga vid punschborden hos de olika studentnationerna i Uppsala, bildades det ett "Folkdanslag" vid namn Filochorus, som skulle rädda den svenska folkdansen från förfall. Vad gjorde de då? Jo, de anammade Operans balettmästares tilltag att skapa folkdanser, som aldrig dansats bland allmogen. Vi kan nämna några: Daldansen, Vingåkersvalsen, Västgötapolska m. fl. Om Filochorus' medlemmar i stället sökt sig ut på landsbygden och bruken i Uppsalatrakten och bland lantbefolkningen i övrigt och samlat in de danser och lekar som ännu levde kvar, då hade vi haft en stor rikedom av folkliga danser att tillgå. Men se det gick inte; det fick inte finnas något som påminde om bönder, torpare och arbetare. Det skulle vara fint och imponerande och man skulle visa okunnigt folk att så här dansade vi på den svenska landsbygden i forna dagar.

Dekadansen hade börjat och det torde vara tämligen svårt att hejda den, men så småningom kanske det lyckas att till en del stävja den. Det är rätt många folkdanslag som redan tagit upp de äldre verkliga folkdanserna på sitt program och det är ett bra tillfälle för spelmän som kan komma i beröring med dem. Gör ett besök på deras övningskvällar och ni kommer att få stor behållning av detsamma. Tag med era fioler och spela med i de olika polskorna och ni har snart lärt er tempot, rytmen i de olika polskorna till stor fromma för er själva och för publiken, som då får höra hur polskorna skall spelas.

Nils Olsson

1. "Bakmäs", polska efter Pelle Dahlin, Kårsta, Indal, död omkr. 1890
Spelad av I P Blomberg, 1865-1954. Uppt: Nils Olsson

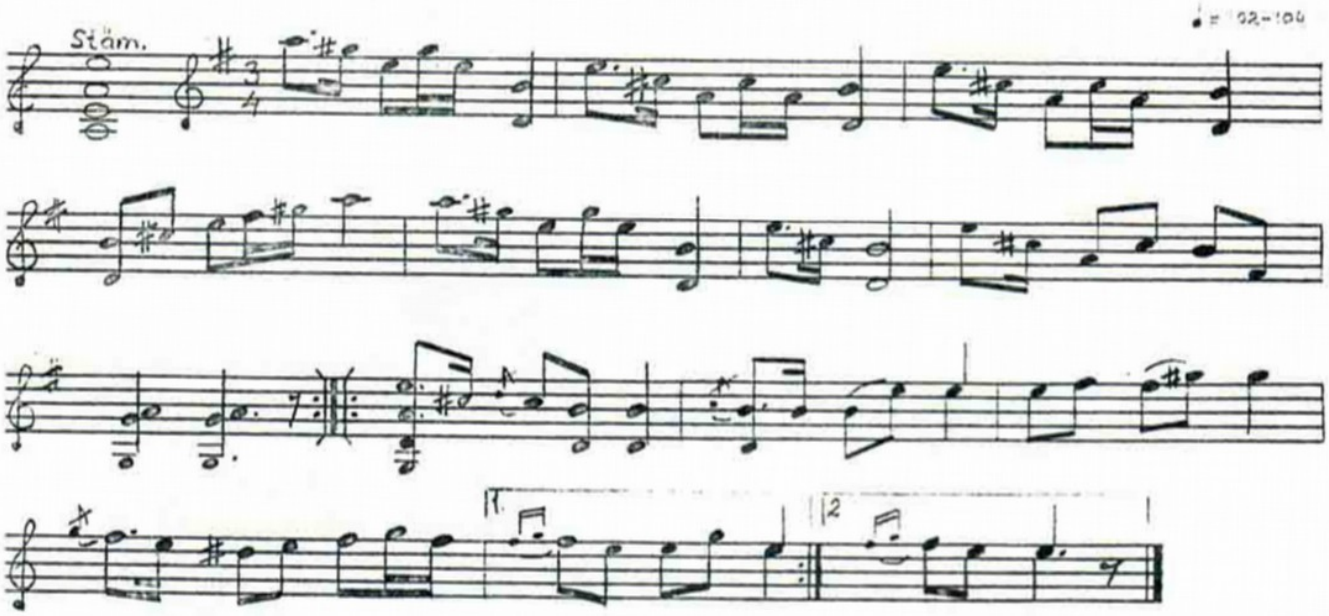

2. Polska efter Ante Tjärnblom, Gårdtjärn, Sättna, 1800-1890.
Spelad av I P Blomberg. Uppt: Nils Olsson, 1931

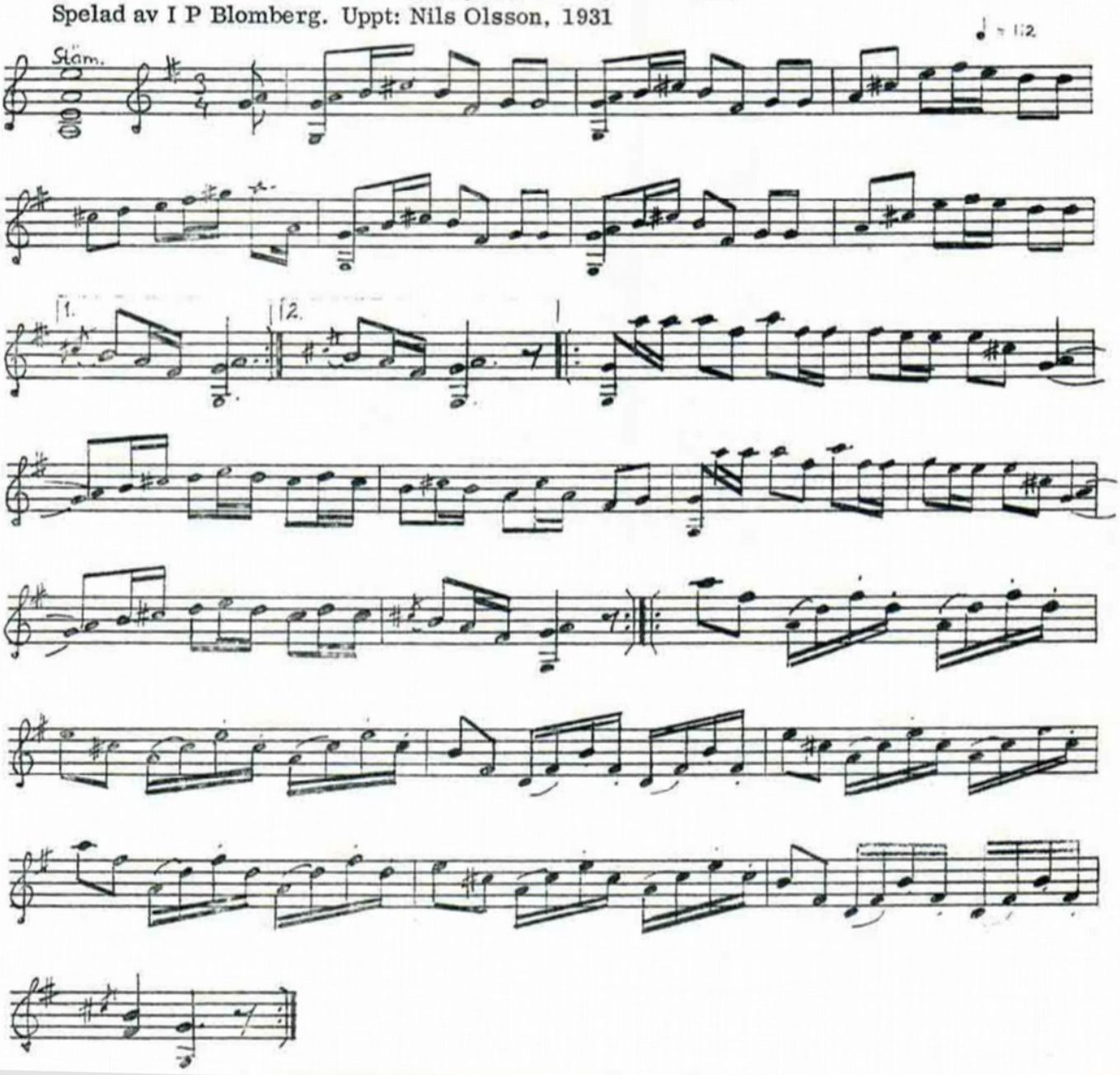

Översänder härmed ett (1) ex av den kopia på Rembrandts berömda monumentala verk "Folkmusikens spelemän." som jag färdigat under tysta vinterkvällar, med vanligt kjut utanför!

Teckenar. Lars Edvardsson
Västervikov 11
18:2 35 Danderyd

POLSKA efter Ragnar Karlsson, uppteckning och arr: Lennart Bergström

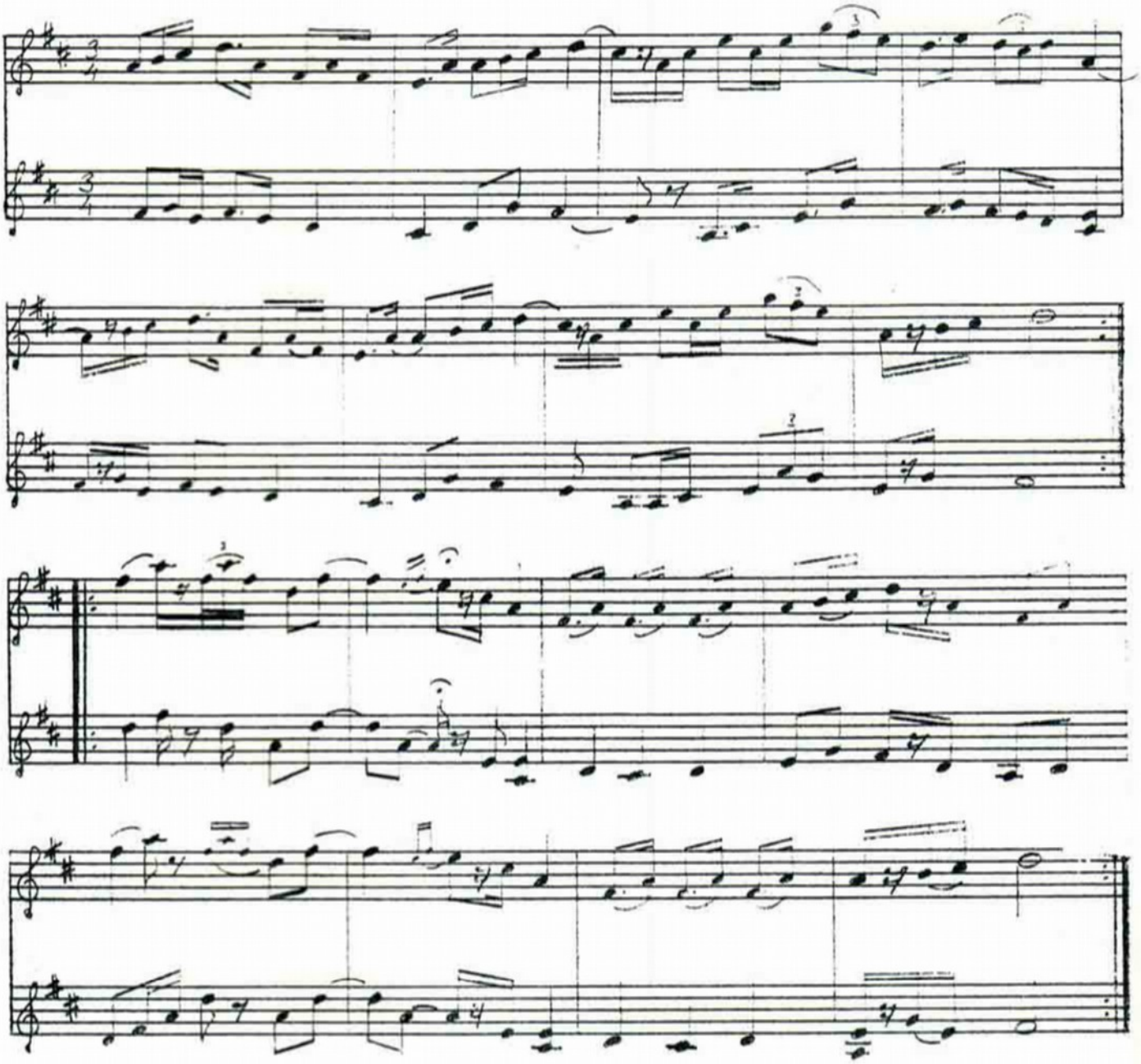

Lennart Bergström har upptecknat och arrangerat dessa två polskor efter nyckelharpospelaren Ragnar Karlsson, som i sin tur lärt dem efter sin far August Karlsson.

POLSKA efter Ragnar Karlsson, uppteckning och arr: Lennart Bergström

D.C. ⊗ FINE

Handboja No 90 eller s. k. kyssröfvaren. Fingrarna fastna i denna boja, då man försöker utdraga dem. Mycket roande. Pris 0,09 pr st.

EN HÄLSNING FRÅN TRE VETERANER

Med veteraner menar jag i detta speciella fall tre sörmländska spelmän, som var med midsommardagen 1925, då Södermanlands Spelmansförbund - på Ernst Granhammars initiativ - bildades på en stor spelmansstämma i Malmköping. De tre veteranerna är Arvid Johansson, Katrineholm, Carl Gustav Axelsson, Flodafors och Gustaf Wetter, Katrineholm.

Arvid Johansson, Halte Johan, är pigg i huvudet men springer inte lika fort som i forna dagar. Han har ont i benen och är dålig när det gäller fotboll eller löpning 100 m. Men han är fortfarande oslagbar när det gäller att berätta mer eller mindre (mest mindre) anständiga historier och (o)sanna berättelser ur livet.

Han är född 1883 och är således snart 88 år. Han är med spelmännen i tankarna på alla deras träffar och spelmansstämmor. Själv kan han inte nu vara med utan lever på alla ljusa minnen från flydda tider. Han har då sannerligen mycket att berätta från sin spelmanstid i ungdomen, då inte ett större bröllop eller kalas kunde gå av stapeln utan att Arvid i Hjulesta var med som spelman och glädjespridare. Han hade en egen ägandes häst, som han åkte efter till och från bröllopsgårdarna.

Jag skulle tro, att han är den siste nu levande sörmländske spelmannen med personliga minnen från de gamla bondbröllopen med rid- och prästmarscher, skänklåt, steklåt, fisk- och korvlåt samt inte minst brudpolskan.

Under förbundets första tid spelade han tillsammans med Carl-Eric i Lind och Albert Gustafsson, Ekeby, Dunker. Den sistnämnde blåste klarinett. Det var ingen dålig trio. De spelade bl.a. för Gustaf V på festspelen i Malmköping 1930.

Nu är både Carl-Eric och Albert i Ekeby döda sedan många år tillbaka. Genom Arvid Johanssons förmedling har förbundet i gåva erhållit den duktige klarinettblåsarens båda instrument, en klarinett och en fiol. Båda är nu reparerade och i gott skick. Fru Karin Gustafsson i Ekeby bringas ett varmt tack för den värdefulla gåvan. Spelmansförbundets styrelse lovar att väl vårda och flitigt använda både klarinetten och fiolen.

Carl Gustav Axelsson är ju som alla vet handikappad; han har två gånger råkat ut för bilolyckor. Efter långvarit sjukhusvistelse sitter han nu i sin rullstol. Han bor i sitt gamla hem bredvid Floda kyrka. Han blir skött och ompysslad och det är en fröjd att hälsa på honom i hans trevliga, ljusa hem.

En sak förvånar mig alldeles särskilt och det är hans glada spelmanskynne. Det fordras då sannerligen en särskilt stor portion gott och glatt humör för att inte tappa sugen trots olyckor, sorger och motigheter. Friska människor blir glada och positiva, när de språkat en stund med riksspelmannen i rullstolen. Därom vittnar Märta Ramsten, som gjort många och långa bandinspelningar.

I räddningsaktionen av vår folkmusikskatt har Axelsson i Floda varit en av de mest kvalificerade bidragsgivarna.

Den 25.11.1970 hyllade 10 spelmän minnet av levande och bortgångna Floda-spelmän. Då var CG med och spelade fiol för åhörarna, trots att han var bunden vid sin rullstol.

En annan Floda-spelman väckte också uppmärksamhet för sitt soloframträdande: 84-årige Ivar Boström, Valla. 10 spelmän från Katrineholm deltog och spelade låtar enbart från Floda.

A G Rosenberg, kantor i Floda 1823-1835, är kanske den märkligaste representanten för folkmusiken i denna traditionsrika bygd, men även Albert Boström, Ivar Hultström, Per Johan i Hissjö och Aug. Malmqvist blev ihågkomna genom sina låtar.

CG fick en blomsterkvast som ett ringa tack för sin givmildhet mot förbundet och Hembygdsföreningens ordförande, grevinnan Maud Cronhielm-Törneros, fick ett exemplar av Rosenbergs nothäfte.

Den 24.11.1970 träffade jag CG på en trevlig middag på Fors, Floda. Där bodde Ivan Hultström, förbundets ordförande 1931-1939, och hade han fått leva, hade han nämnda datum fyllt 80 år. Hultström och Axelsson var två parhästar, som rent musikaliskt kompletterade varandra. Båda var duktiga spelmän och framstående kompositörer. Deras låtar kommer att leva. Att CG:s låtar kommer att göra det, har han själv sörjt för genom att på egen bekostnad låta trycka ett urval av sina kompositioner och skänka ett exemplar till varje medlem av förbundet. En värdefull gåva, förvisso!

Den 23.5 fyllde CG 79 år. Han blev då ihågkommen med en värdefull bok: Svensk balladtradition, en diger lunta på 912 sidor, författad av docent Bengt R Jonsson. Han är chef för Visarkivet i Stockholm. CG fick boken med dedikation av direktör Jonsson som ett tack för sitt arbete för den sörmländska folkmusiken. Bokens titelblad pryds med en vacker bild av ett känt folkvisemotiv: "Holger Dansk han vann seger över Burman". Detta återfinner Du i Floda gamla medeltidskyrka, dekorerad av Albertus Pictor. CG känner väl till detta; varje söndag bevistar han högmässan i sin hembygds kyrka och har då tillfälle att studera de märkliga målningarna.

Gustaf Wetter är sedan tre år folkpensionär, men lika fullt har jag då och då tjänstgjort som vikarierande folkskollärare. Det har gått bra; hittills har jag inte blivit ihjälslagen av eleverna.

Nu är det dock slut med vikarierandet. Men låtspelning och låtforskning kommer jag att syssla med så länge jag andas. För tillfället dväljes jag minst en gång per vecka i den statliga institutionen Svenskt Visarkiv, Observatoriegatan 17, Stockholm.

Mina 603 uppteckningar från Sörmland har blivit mikrofilmade och sedan uppförstorade och kopierade i A4-format. En kopia skänks till Spelmansförbundets arkiv. Samma blir förhållandet med de klockarnotböcker vi har, Widmarks notbok samt sist men inte minst Olof Anderssons uppteckningar från Sörmland 1935-36 - en nätt samling på 1002 melodier.

Märta Ramsten har per band spelat in en hel del sörmländska melodier, som konstigt nog inte blivit uppteckнade. Om tiden och mina krafter räcker till, är det meningen att jag skall teckna upp dessa låtar så gott jag kan. Om det lyckas, är det ett stycke på väg mot ett mål, som inte bara vi spelmän ser fram emot: Bandinspelning + transkribering. Det återstår mycket, särskilt i fråga om det sistnämnda.

I fråga om stämmor, kurser, föreläsningar m.m. gläder jag mig hjärtligt över aktiviteten. Jag gläder mig också åt samarbetet med Sörmländska Ungdomsringen. Vi kompletterar varandra och skall absolut gå hand i hand. Ungdomstinget i Eskilstuna 17-20 juni måtte bli "nå't i hästväg"! En annan glädjande sak är spelmansstämman på Julita midsommardagen kl 14.00. Glädjande att den traditionen fick liv igen!

Den 3.4. fyllde jag 70 år. Jag hade feber som sviter efter en svår förkylning och dessutom hade jag fått bältros. Jag var hemma mot läkares inråden och blev över hövan uppvaktad och ihågkommen. Spelmännen i Sörmland uppvaktade med gåvor av allehanda slag, blommor, böcker, blomstercheckar m.m. Dessutom planterade de klängrosor och ett vårdträd i min trädgård.

Jag är stor och tjock, men de gjorde allt de kunde för att platta till mig. Jag tänker med glädje och stor tacksamhet på den dagen och är glad åt att jag inte gick under jorden. Tack alla och envar!

Med åren växte jag mig ganska tung,
men hågkomsten av mig och gåvan
väger avgjort tyngre.
Trots åren kände jag mig lättintiens rätt ung:
Er vänlighet mot mig har gjort
mig ännu yngre.

Tack !!! Gustaf Wetter.

Veteranerna från 1925 sänder Er alla genom undertecknad sin hjärtliga spelmanshälsning.

Styrelsen skall göra allt vad i dess makt står att de två gamla Floda-spelmännen Halte Johan och CG Axelsson kan vara kroppsligen närvarande på stämman på Julita Skans den 26.6. Att jag kommer att vara där, om inte Hin Håle rider märket, kommer Du banningen både att kunna höra och se.

Herren vare med Er! Jag har inte tid längre.

Se vidare Johannes tredje brev, verserna 13-14.

Gustaf Wetter

NILS OLSSON OCH GULLIK FALK

av Gustaf Wetter

Den värdefulla artikeln i nr 3:1970 av Sörmlandslåten om Gullik Falk och de Tre Spelen har väckt berättigat uppsende. Nils Olsson, Sundsvall, är då sannerligen en framstående kännare av folkmusiktraditionen i Medelpad.

Studerar man nr 4-87 i Svenska Låtar, Medelpad, får man ju den upplysningen, att låtarna härstammar från Spel-Jöns i Stöde, Spel-Gulle i Borgsjö och Spel-Erik i Viken. Men i verkligheten har ju Gullik Falk komponerat låtarna. Vackra är kompositionerna, även om det vimlar av flageoletter, pizzicati, arpeggio och Gud vet allt. En skicklig kompositör var Gullik Falk och han visste, hur han skulle ta publiken.

Men Folkmusikkommissionen har väl blivit förd bakom ljuset? Lever den illustra sammanslutningen än? Att Olof Andersson och Sven Kjellström med sin erfarenhet och lyhördhet för det genuint äkta i svensk spelmanstradition skulle låta lura sig av Gullik Falk förefaller mig mycket besynnerligt. Men Nils Olsson låter sig sannerligen i n t e lura.

ÅHLÉN & HOLM — INSJÖN

Brosch No 4000, af tin gulmetall med blå och hvit emalj. Treflig façon. Pris 0,90 pr st.

Brosch No 5162, af guldliknande, hållbar metall, med fyra finfina stenar. Fornnordiskt mönster. Synnerligen treflig Pris 1,25 pr st.

Känt spelmanspar med låtar på skiva

Spelmansparet Nelly och Folke Östlund i Horndal har som tidigare meddelats i Ljusnan på eget bolag, Gille GMLP, producerat en LP-skiva med 10 låtar från Dalarna och 8 från Hälsingland.

Makarna Östlund, båda rikspelmän, är kända i vida kretsar som skickliga låtspelare med ett samspel som drivits nära nog till fulländning. Fru Nelly är ju som bekant Bollnäs-flicka född i Lenninge 1920, och började spela fiol som nioåring. Turnerade flitigt med olika grupper som ung flicka. I och med giftermålet med Folke Östlund från By i södra Dalarna, inleddes en spelmansgärning som varit både omfattande och rik på framgångar.

I tidigare utgåvor av dalalåtar på skiva har vi mest fått lyssna till Orsa- och Siljansbygdens musik, men här får vi göra bekantskap med de relativt okända men fina låtarna från Enviken och södra Dalarna. Inledande Husby brudmarsch efter Udd Axel, Hedemora, är en stillsam och innerlig låt som han lärde av sin morbror August Lund. Samme man har också meddelat en ålderdomlig polska från Dala Husby, som egentligen består av två gamla melodier. Så följer en polska och två valser efter C. H. Erlandsson från By, som på äldre dar bodde i Uppland. Särskilt den ena valsen "Tattarvalsen" är särpräglad och intressant. Den skall ha räddats till eftervärlden genom Nathan Söderbloms ingripande. Han övertalade nämligen C.H.E. att delta i spelmanstävlingen i Uppsala 1909, där valsen upptecknades. Erlandsson hade då ej spelat på trettio år, men höll sig därefter flitigt till fiolen. En annan spelman från By, E. G. Åberg, har komponerat nästa polska, en glad låt, drygt hundra år gammal. Vidare tre polskor efter den föga kände Vilhelm Hedlund i Enviken som hade sin stora repertoar från sina förfäder i obruten tradition bakåt till 1700-talet. En av låtarna är särskilt intressant därför att en hälsing "Petter i Ala" har trallat den för Hedlund och här är det verkligen fråga om en "storpolska" vars hemortsrätt kan vara svår att fastställa. Dalasidan avslutas med en vismelodi från Mockfjärd efter Anders Frisell.

Hälsingelåtarna är av två vitt skilda slag, fem ur den ålderdomliga repertoaren och tre av den nyare stilen. Först L. Törnlunds variant av en brudmarsch från Skog, en trakt som tidigare hade så många berömda spelmän. Ranungspolskorna, fem till antalet, tillkom när J. E. Öst kom hem från en utlandsturné där han vantrivts förfärligt. Den mest kända är nr 3 "Vågorna". Här får vi lyssna till nr två "Hembygden" sällan spelad men här suveränt återgivande Östs glädje över att återkomma till en hembygd. "Älvdans på Lillvallen", en polska som troligen inte är så gammal som man tidigare i spelmanskretsar velat påstå. Man vet egentligen inte så mycket om denna låt annat än att den periodvis spelats väldigt mycket. Folkvisan från Hög är välbekant och föregås av en vallåt från Ranungen som J. E. Öst hört sjungas där. J. E. Hall kan svårligen förbigås när det gäller hälsingelåtar. Med "Laforsens brus" vann han 1929 första pris i en låttävlan till den nu tysta forsens ära. "Jämmerdalen" en gånglåt efter Gammel-Rimsen på Bollnäs finnskog, och polska efter Myr-Hans i Alfta är ålderdomliga låtar. Slutligen gånglåt i E-dur av den fine spelmannen Erik Löf i Vallsta. Fast det nu är över trettio år sedan den kom till, är den nog att beteckna som en ny låt i detta sammanhang.

I den enorma produktionen av skivor är det inte ofta man hittar någon med riktiga spelmanslåtar. Makarna Östlunds utgåva är en högklassig sådan gällande såväl låtval, utförande och inspelning.

Hugo Ljungström

Bäste Broder Henry!

Det är snart mer än två år sedan du efterlyste en lätt och enkel Rheinländer. I min grönaste ungdom spelade man i Svalövstrakten en som man kan kalla "var spelmans Rheinländer". Den är nog välkänd även i övriga Sverige. I Skåne kallade de äldre gubbarna den för en "klångkebit" därför att man knäppte pizzicato med vänster hand på lösa a-d-g-strängarna.

Denna låt är lätt och enkel för en spelman, men den härstammar från Tyskland, så därför blir det en bedömningssak mellan dej och vår vän Arne om den är värd att trycka i Sörmlandslåten. Men som dansen har sin vagga i Tyskland och även dansats här, är väl en tysk melodi att anse som autentisk?

Sture Nilsson

RHEINLÄNDER från Högestad, Skåne. Uppt.:Sture Nilsson

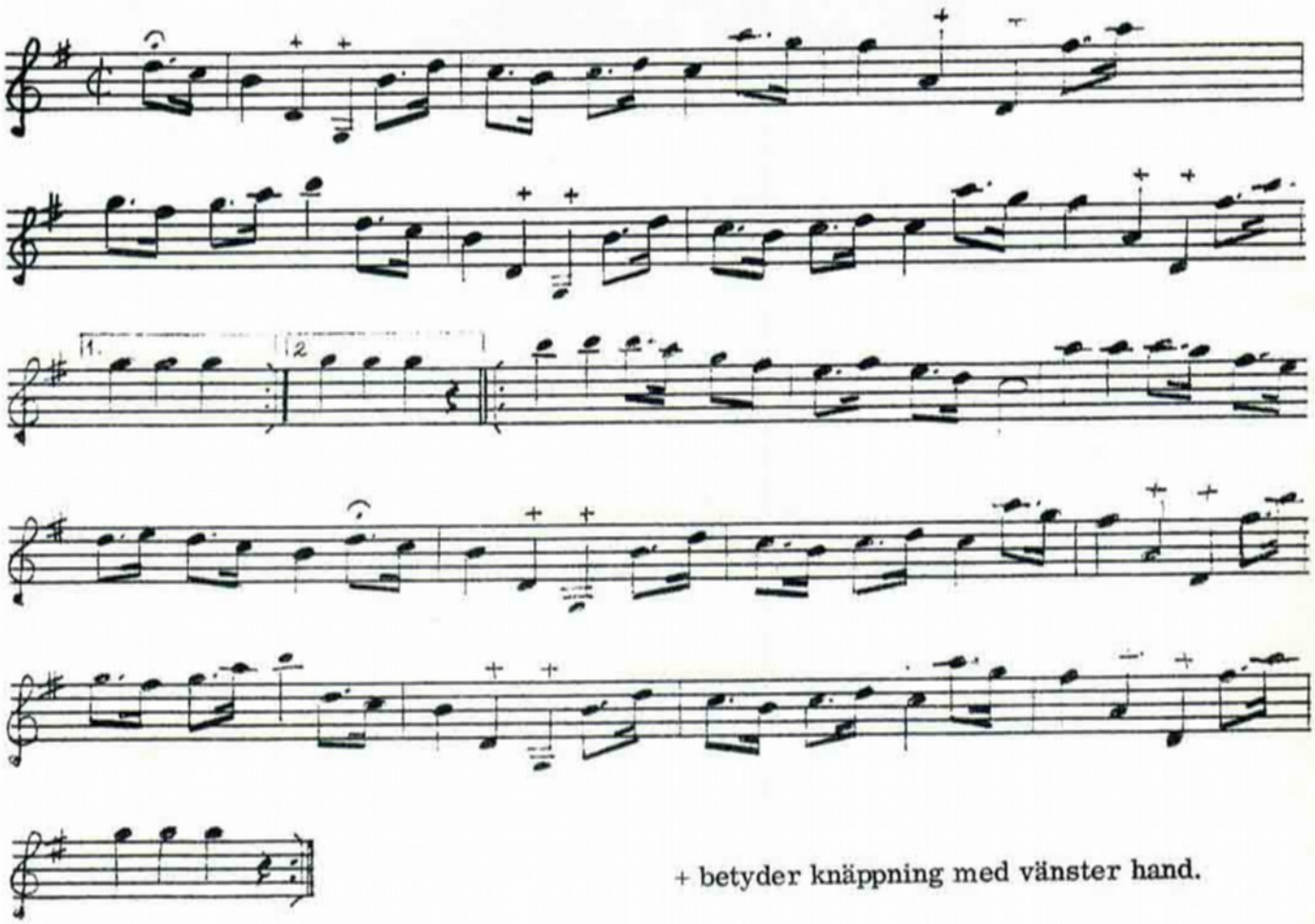

+ betyder knäppning med vänster hand.

Den 16-17 juli samlas landets dragspelsvänner i Norrköping då den stora BÄLGIADEN går av stapeln. Alla dragspelare, dragspelsklubbar, Gammeldansens vänner, religiösa musiker och orkestrar osv är välkomna att medverka i årets stora dragspelsfest.

Du kan kontakta Alex Svensson, som håller i alla trådarna, under adress: BÄLGIADEN, DU-71, Drottninggatan 6, 602 24 NORRKÖPING.

Bälgiaden är mycket intresserad av grupper av musiker, t ex enradigt dragspel, fiol och gitarr, som kan visa sekelskiftets spelstil och repertoar.

Tre spelmän

av Sture Nilsson

Tiden går, våra gamla spelmän lägger ner stråken. Nya medlemmar träder in i spelmansleden. Många av dessa har ett förvirrat begrepp om t.ex. Liv-Anders, Gås-Anders eller Hjort-Anders för att inte tala om en Brolin i Skåne eller en Bolin i Uppland.

Både gamla och nya spelmän vill jag erinra om att vi inom Stockholms Spelmansgille har tre gamla sörmlänningar. De är fyllda 89 - 85 - 82 år. Dessa tre veteraner har mycket gemensamt. De är försynta, de har själva lärt noter, de har gått i lära hos gamla Sörmlandsspelmän och varit kunniga var och en på sina områden och i många år.

Den äldste, Erik Fogelström, blir 90 år i november. Och alla vet väl att han var Karl Erikssons sista lärjunge. Jag skrev med flit Karl Eriksson, men alla sörmlänningar vet att den rätte "Blinda Kalle i Stigtomta" hette så. Det var i grevens tid Gustaf Wetter upptecknade de låtar han ännu på 60-talet kunde erinra sig, för nu har Fogelström lagt undan sina två fioler till försäljning. Det har inte bara fiolerna han vill sälja; har har också en gammal fin Sörmlandsdräkt och om någon reflekterar på affärer är hans telefonnummer 08/62 95 72.

Att höra hans berättelser om gamla sörmlandsspelmän är roligt och intressant och alla dessa skulle fylla många sidor. Fogelström har gjort en hel del egna melodier. Hans arbete i järnvägens tjänst renderade honom inte bara medaljer inom järnvägen utan också kunglig utmärkelse. Ännu på 60-talet var han med i Scheléns Spelmanslag, där spelningarna var så många att han måste ikläda sig rollen som kassör.

Nästa år fyller Anton Karlsson 86 år i januari. Anton Karlsson är känd för att ha många strängar på sin lyra. Han har byggt villor och båtar men är nog för spelmännen mest känd för sitt fiolbyggande. Det är inte dåligt att ha ett arbete att försörja sig med, bygga villor och båtar på fritid, även hinna med nästan hundratalet fioler samt dessutom reparera bortåt trehundra inte bara fioler utan även mandoliner och gitarrer. Nu börjar syn och hörsel krångla för den gode Anton, som gick i spelmanslära hos Axel Bergström hemma i Ludgo. Numera ordnar han med sin hobby nummer två: villaträdgården.

Sörmland har ännu en berömd spelman i Stockholms Spelmansgille: John Carlö, som alla känner från notpapperen, men som jag inte är rätta personen att ge alla data om. Jag efterlyser den som är bättre underrättad än jag att träda fram.

Men däremot vill jag nämna spelman nummer tre bland åldermännen, Olof Hellman. Han fyller 82 år i oktober och är född i Nyköpingstrakten och lärde sig spela av sin far. Han lärde låtar av Sörmlandsspelmän från Nyköping, Malmköping och Sparreholm, där det var meningen att han skulle lära av kantorn att "spela på riktigt". Men det blev studier i Stockholm, där han blev skollärare efter seminariet. Han har nu på gamla da'r fått svårt krångel med hjärtat och har även han tvingats sluta spela av hälsoskäl.

Olof Hellman har under sin aktiva tid inte bara haft stor repertoar utan även satt ihop en hel del själv. Anspråkslös och försynt har Olof låtit sina melodier gå vind för våg, men en av dessa har räddats och den har jag fått rita upp här. Liksom alla gamla spelmän är Olof Hellman rättmätigt arg på STIM, som gör anspråk på pengar av spelmännen för melodier som spelats i hundra år. Han ville därför på något sätt markera detta genom att skriva "Får spelas av alla" och han säger sig vara glad om det skulle bli signaturmelodi för något spelmanslag.

"Landsvägstrallen" är ljus och glad och framförallt inte tillkrånglad. Den är lätt att gå efter. Olof Hellman var god vän med Olof Andersson, som med van hand gjort en stämma, även denna utan krumbukter.

LANDSVÄGSTRALL, komponerad av Olof Hellman

Uppt.: Sture Nilsson Arr.: Olof Andersson

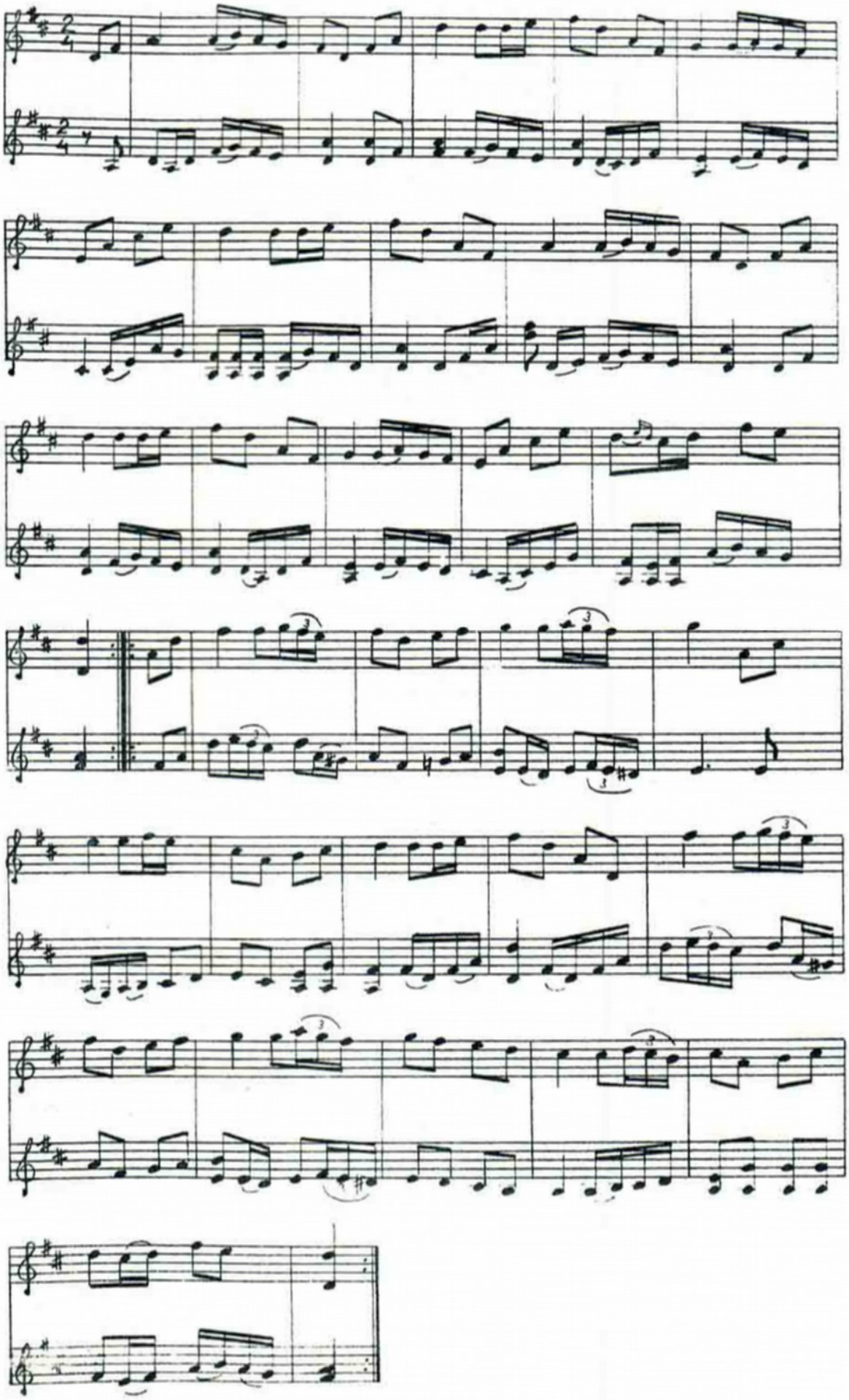

ADRESSLISTA 1971

Södermanlands Spelmansförbund

Ordförande	Arne Blomberg	Holmfastvägen 8	151 36 SÖDERTÄLJE	tel 0755-64686
Vice ordförande	Gustaf Wetter	Dalagatan 15	641 00 KATRINEHOLM	tel 0150-10810
Sekreterare	Henry Sjöberg	Rönningevägen 38	150 24 RÖNNINGE	tel 0753-51007
Skattmästare	Allan Ljungdahl	Renlavsvägen 5	151 50 SÖDERTÄLJE	tel 0755-12624
Bitr skattmästare	Bo Classon	Box 289	151 24 SÖDERTÄLJE 1	arb 0755-39920
Ledamot	Thure Enberg	Vikingavägen 8	151 38 SÖDERTÄLJE	tel 0755-10078
Suppleant	Helmer Johansson	Björkö	150 15 VÄSTERLJUNG	tel 0156-20020
Suppleant	Christina Frohm	Holmvägen 17	194 00 UPPLANDS VÄSBY	tel 0760-32348
Suppleant	Bror Andersson	Hemgatan 6	640 32 MALMKÖPING	tel 0157-20489

Sörmländska Ungdomsringen

Distriktsstyrelsen

Ordförande	Sune Åhberg	Sjöängsvägen 2	613 00 OXELÖSUND	tel 0155-32145
Sekreterare	Bengt Gustafsson	Vallsundsvägen 14	613 00 OXELÖSUND	tel 0155-32460
Kassör	Tord Jonsson	Jupitervägen 15	611 00 NYKÖPING	tel 0155-81788
Vice ordförande	Jan-Erik Goude	Bryngelstorpsvägen 32	611 00 NYKÖPING	tel 0155-16949
Vice sekreterare	Ove Lögdberg	Värmbolsvägen 3 D	641 00 KATRINEHOLM	tel 0150-18771
Studieledare	"-			
Ledamot	Kate Junås	Mörbyvägen 43 C	149 00 NYNÄSHAMN	tel 0752-12351
Ledamot	Christer Carlson	Eskilsgatan 49	633 56 ESKILSTUNA	tel 016-131272
Suppleant	Bo Björkman	Skogsängsgatan 18 A	633 57 ESKILSTUNA	tel 016-116182
Suppleant	Gun Jonsson	Orrstigen 2, 2 tr.	151 35 SÖDERTÄLJE	tel 0755-35858

Sektionsledare

Dans och lek	Christer Carlson	Eskilsgatan 49	633 56 ESKILSTUNA	tel 016-131272
Barn och ungdom	Maud Åhberg	Sjöängsvägen 2	613 00 OXELÖSUND	tel 0155-32145
Dito fr.o.m. 1.8.71	Bo Björkman	Skogsängsgatan 18 A	633 57 ESKILSTUNA	tel 016-116182
Dräkt och slöjd	Ingert Goude	Bryngelstorpsvägen 32	611 00 NYKÖPING	tel 0155-16949
Musik	Ingvar Andersson	Landsvägsgatan 33	640 32 MALMKÖPING	tel 0157-21342
Skolkontakt	Lars Berggren	Box 20	643 00 VINGÅKER	tel 0151-10574

Liten minneslista för sommaren och hösten 1971

16-17/7	Bälgiaden i Norrköping. Se sid 22.
17/7	Visfestival i Västervik.
1/8	Polskedansuppv. i Rättvik
11-16/8	Internationell folkdansfestival i Göteborg.
22/8	Folkmusikens och Folkdansens dag i Eskilstuna.
28/8	Spelmansstämma på Skansen.
4/9	Sparreholmsträffen (?).
11-12/9	Spelmanskurs i Nynäshamn (ev Huddinge).
16-17/10	Sundbyholmskursen.

Sörmländska arrangemang är understrukna, särskild kallelse kommer. Boka dagarna.